

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

กองการศึกษา เทศบาลตำบลหมูสี
อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราชการ ๒๕๖๐ มาตรา ๕๗ รัฐต้อง(๑) อนุรักษ์ ฟื้นฟูและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะ สำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย ภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคงสร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิ แก่คนไทย สามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาใช้กับชีวิตได้อย่างเหมาะสมสร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคม และธรรมชาติได้ อย่างยั่งยืน ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุค

กองการศึกษา เทศบาลตำบลหมูสี ได้เล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงได้จัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อให้ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านหรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่นเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น ต่อไป

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน

๑. ด้านกายภาพ

๑.๑ ที่ตั้งเขตตำบลหมูสี เทศบาลตำบลหมูสี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภopakช่องมีระยะทางห่างจาก อำเภopakช่อง เป็นระยะทาง ๒๓ กิโลเมตร ตำบลหมูสี มีเนื้อที่โดยประมาณ ๑๓๒.๔๐ ตารางกิโลเมตร หรือ ๘๒,๗๕๐.๐๐ ไร่ หรือ ๓๐๙.๗ ตารางกิโลเมตร (รวมอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่) มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลหนองน้ำแดงและตำบลชนงพระ อำเภopakช่อง

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรีและอำเภอเมืองจังหวัดนครนายก

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลโป่งตาลอง อำเภopakช่อง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลพญาเย็น อำเภopakช่อง

กำหนดเขตตำบลหมูสี ในท้องที่อำเภopakช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยมี

๑.๒ ลักษณะภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลหมูสีเป็นที่ราบเชิงเขา ๑.๓ ลักษณะภูมิอากาศ ตำบลหมูสีมีอากาศร้อนตอนกลางวัน กลางคืนจะเย็น อุณหภูมิต่ำสุดหน้าหนาวเดือน ธันวาคม บนภูเขาในป่าประมาณ ๙ องศา มีลมมรสุมหลักพัดผ่านคือ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ โดยพัดจากทิศ

๑.๓. ภูมิอากาศ

มี ๓ ฤดู	ฤดูหนาว	เดือนตุลาคม - เดือนมกราคม
	ฤดูร้อน	เดือนกุมภาพันธ์ - เดือนกรกฎาคม
	ฤดูฝน	เดือนสิงหาคม - เดือนกันยายน

ตะวันออก หรือทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้อากาศหนาวเย็นและแห้งแล้ง กับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งพัดจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ หรือทิศใต้ ทำให้มีอากาศชุ่มชื้นและมีฝนตกชุก โดยทั่วไปสามารถแบ่งฤดูกาลออกได้เป็น ๓ ฤดูกาล ดังนี้

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคมของทุกปี เริ่มมีฝนตกชุกตั้งแต่เดือนเมษายน จนถึงเดือนตุลาคม โดยมีปริมาณน้ำฝนสูงสุดในเดือนตุลาคม ฤดูหนาวสภาพอากาศจะเริ่มเปลี่ยนจากฤดูฝนไปสู่ฤดูหนาวตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม ถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ระยะเวลาที่ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงเหนือซึ่งเป็นลมหนาวที่พัดจากประเทศจีน ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ ถึงกลางเดือนพฤษภาคม ช่วงอากาศร้อนที่สุดอยู่ในเดือนเมษายน

๑.๔ ลักษณะดิน

-กลุ่มชุดดินที่ ๒๒ พื้นที่ ๓,๔๕๐ ไร่ ลักษณะดิน : เป็นดินร่วนหยาบ การระบายน้ำไม่ค่อยดี มักมีน้ำขังในฤดูฝน (ชุดดินสันทราย, ชุดดินสีทน, ชุดดินน้ำกระจาย)

-กลุ่มชุดดินที่ ๒๙ พื้นที่ ๒๗,๘๑๗ ไร่ ลักษณะดิน : เป็นดินเหนียว เกิดจากการสลายตัวของหินภูเขาไฟ หินบะซอลต์ หินตกตะกอน หรือหินแปร เนื้อดินสีแดง ระบายน้ำดี ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ (ชุดดินบ้านจ้อง, ชุดดินปากช่อง, ชุดดินสูงเนิน เป็นต้น)

-กลุ่มชุดดินที่ ๓๑ พื้นที่ ๘๐๐ ไร่ ลักษณะดิน : เป็นดินเหนียว เนื้อดินเป็นสีน้ำตาล ระบายน้ำค่อนข้างดี ดินมีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง (ชุดดินเลย, ชุดดินวังไธ)

-กลุ่มชุดดินที่ ๔๗ พื้นที่ ๕,๘๐๐ ไร่ ลักษณะดิน : เป็นดินเหนียวปนร่วน มีเศษหินปะปนหน้าดินชั้น การระบายน้ำดี เนื้อดินมีสีน้ำตาล, เหลืองหรือแดง มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง (ชุดดินมวกเหล็ก, ชุดดินท่าลี่)

-กลุ่มชุดดินที่ ๕๒ พื้นที่ ๒๘๐ ไร่ ลักษณะดิน : เป็นดินเหนียวปนทรายแป้ง ดินเป็นสีดำ, น้ำตาล, หรือแดง ระบายน้ำดี มีความอุดมสมบูรณ์สูง (ชุดดินตาคี, ชุดดินบึงชะง่าง)

-กลุ่มชุดดินที่ ๕๕ พื้นที่ ๑๕,๖๐๐ ไร่ ลักษณะดิน : เป็นดินเหนียว เกิดจากการสลายตัวของหินตะกอนเนื้อละเอียดที่มีปูนปน สีดินเป็นสีน้ำตาล, เหลืองหรือสีแดง ระบายน้ำปานกลาง มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง (ชุดดินจตุรัส, ชุดดินวังสะพุง)

๒. ด้านการเมือง/ การปกครอง

๒.๑ เขตการปกครอง แนวเขตการปกครอง รวม ๑๙ หมู่บ้าน คือ

หมู่ที่ ๑ บ้านบึงเตย หมู่ที่ ๑๑ บ้านวังโตนไธ
หมู่ที่ ๒ บ้านใหม่สามัคคี หมู่ที่ ๑๒ บ้านท่าช้างไธ
หมู่ที่ ๓ บ้านท่ามะปรังค์ หมู่ที่ ๑๓ บ้านวังประดู่
หมู่ที่ ๔ บ้านหมูสี หมู่ที่ ๑๔ บ้านเกาะแก้ว
หมู่ที่ ๕ บ้านกุดคล้า หมู่ที่ ๑๕ บ้านคลองเสือ

หมู่ที่ ๖ บ้านคลองเตื่อ หมู่ที่ ๑๖ บ้านท่าช้างเหนือ
หมู่ที่ ๗ บ้านไร่พัฒนา หมู่ที่ ๑๗ บ้านคลองเพล
หมู่ที่ ๘ บ้านคลองดินดำ หมู่ที่ ๑๘ บ้านอุทุมพรพัฒนา
หมู่ที่ ๙ บ้านเลือดไทย หมู่ที่ ๑๙ บ้านคลองปูน
หมู่ที่ ๑๐ บ้านเหวปลากั้ง

๒.๒ การเลือกตั้ง

ตำบลหมูสีมีเขตเลือกตั้งจำนวน ๒ เขต

๓. ประชากร

๓.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนประชากร ข้อมูลเปรียบเทียบย้อนหลัง ๓-๕ ปี

พ.ศ.	จำนวนประชากร	อัตราการเปลี่ยนแปลง
๒๕๕๙	๑๒,๘๔๒	-
๒๕๖๐	๑๒,๘๘๗	เพิ่มขึ้นร้อยละ ๐.๓๕
๒๕๖๑	๑๓,๐๐๒	เพิ่มขึ้นร้อยละ ๐.๘๙
๒๕๖๒	๑๓,๑๗๘	เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑.๓๕
๒๕๖๓	๑๓,๒๗๕	เพิ่มขึ้นร้อยละ ๐.๗๔
๒๕๖๔	๑๓,๓๓๗	เพิ่มขึ้นร้อยละ ๐.๔๖
๒๕๖๕	๑๓,๓๓๗	-
๒๕๖๖	๑๓,๓๔๐	
๒๕๖๗	๑๓,๓๓๖	

ข้อมูล ณ วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

๓.๒ ช่วงอายุและจำนวนประชากร

จำนวนหลังคาเรือนในเขตพื้นที่รับผิดชอบ ๑๑,๔๒๕ หลังคาเรือน

จำนวนประชากรทั้งหมด ๑๓,๓๓๖ คน แยกเป็นชาย ๖,๕๘๘ คน หญิง ๖,๗๔๘ คน

มีความหนาแน่นเฉลี่ย ๑๐๐.๗๓ คน/ ตารางกิโลเมตร

ข้อมูล ณ วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗ (ที่มา : สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลหมูสี)

แสดงจำนวนครัวเรือน และจำนวนประชากรจำแนกตามเพศ ในเขตตำบลหมูสี

ชื่อบ้าน	หมู่ที่	ครัวเรือน	ประชากร			หมายเหตุ
			ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม	
บุงเตย	๑	๕๖๖	๔๗๑	๔๘๙	๙๖๐	
ใหม่สามัคคี	๒	๕๖๒	๒๒๓	๒๕๑	๔๗๔	
ท่ามะปรางค์	๓	๕๕๒	๔๘๓	๔๘๘	๙๗๑	
หมูสี	๔	๑,๒๔๕	๓๙๓	๔๕๒	๘๔๕	
กุดคล้า	๕	๑,๔๐๓	๕๑๓	๕๒๑	๑,๐๓๔	
คลองเตื่อ	๖	๘๓๕	๓๓๐	๓๔๔	๖๗๔	
บ้านไร่พัฒนา	๗	๘๘๗	๔๗๐	๔๘๙	๙๕๙	
คลองดินดำ	๘	๗๐๖	๔๒๔	๔๕๘	๘๘๒	
เลือดไทย	๙	๖๔๓	๑๗๒	๑๖๙	๓๔๑	
เหวปลากั้ง	๑๐	๗๙๐	๓๑๒	๓๒๔	๖๓๖	
วังโตนไต้น	๑๑	๕๑๔	๑๕๓	๑๔๔	๒๙๗	
ท่าช้างใต้	๑๒	๕๕๐	๓๕๓	๓๕๖	๗๐๙	
วังประคู้	๑๓	๒๗๓	๑๓๖	๑๔๗	๒๘๓	
เกาะแก้ว	๑๔	๕๑๐	๔๖๔	๔๓๒	๘๙๖	
คลองเสือ	๑๕	๓๘๙	๕๐๔	๔๘๗	๙๙๑	
ท่าช้างเหนือ	๑๖	๘๗๓	๗๔๒	๗๔๖	๑,๔๘๘	
คลองเพล	๑๗	๑๗๖	๑๘๗	๑๖๒	๓๔๙	
อุทุมพรพัฒนา	๑๘	๖๔๒	๑๕๙	๑๑๘๕	๓๔๔	
คลองปูน	๑๙	๑๐๖	๙๙	๑๐๔	๒๐๓	
ทะเบียนบ้านกลาง	-	๑				
รวม	๑๙	๑๒,๑๒๓	๖,๕๘๘	๖,๗๔๘	๑๓,๓๓๖	

แสดงช่วงอายุของประชากร จำแนกตามเพศ ในตำบลหุมสี

ช่วงอายุประชากร (ปี)	ชาย (คน)	หญิง (คน)	จำนวนรวม (คน)
น้อยกว่า ๑ ปี	๖๙	๕๒	๑๒๑
๑-๒	๑๔๘	๑๒๓	๒๗๑
๓-๕	๒๓๕	๒๖๒	๔๙๗
๖-๑๑	๕๑๕	๕๐๒	๑,๐๑๗
๑๒-๑๔	๒๔๙	๒๕๗	๕๐๖
๑๕-๑๗	๒๓๖	๒๔๓	๔๗๙
๑๘-๒๕	๖๗๐	๖๘๔	๑,๓๕๔
๒๖-๔๙	๒,๔๒๘	๒,๓๓๘	๔,๗๖๖
๕๐-๖๐	๑,๐๓๗	๑,๑๒๑	๒,๑๕๘
มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป	๑,๐๒๖	๑,๑๔๒	๒,๑๖๘
รวมทั้งหมด	๖,๖๑๓	๖,๗๒๔	๑๓,๓๓๗

ที่มา : สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลหุมสี ข้อมูล ณ วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

๔. สภาพทางสังคม

๔.๑ การศึกษา

- โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน ๗ แห่ง
- โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (ขยายโอกาส) จำนวน ๒ แห่ง
- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลหุมสี จำนวน ๑ แห่ง

๔.๒ สาธารณสุข

- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน ๒ แห่ง
- สถานพยาบาลเอกชน/คลินิก จำนวน ๕ แห่ง

๔.๓ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- สถานีตำรวจภูธรหุมสี จำนวน ๑ แห่ง
- ศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จำนวน ๑ แห่ง
- ที่พักสายตรวจหรือจุดตรวจ จำนวน ๑ แห่ง

๔.๔ สถาบันและองค์กรทางศาสนา

- วัด จำนวน ๑๗ แห่ง
- สำนักสงฆ์ จำนวน ๑๗ แห่ง
- ศาลเจ้าพ่อเขาใหญ่ จำนวน ๑ แห่ง

๕. ระบบบริการพื้นฐาน

๕.๑ การขนส่ง มีเฉพาะการคมนาคมขนส่งทางรถยนต์ มีถนนสายสำคัญ ดังนี้

- ถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข นม. ๒๐๙๐ (ถนนธนรัชต์)
- ถนนทางหลวงชนบทหมายเลข นม. ๑๐๖๐ (ถนนกุดค้ำ-ธนรัชต์)

- ถนนทางหลวงชนบทหมายเลข นม. ๓๐๕๒ (เชื่อมถนนรัชต์-อำเภอวังน้ำเขียว)
- ถนนทางหลวงท้องถิ่น นม.ถ ๗๐-๐๐๘ (ถนนเส้นน้ำพุธรรมชาติ)

๕.๒ การไฟฟ้า

- การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคตำบลหมี่ จำนวน ๑ แห่ง

๕.๓ การประปา

- ประปาหมู่บ้าน จำนวน ๔๐ แห่ง

๕.๔ ไปรษณีย์

- ที่ทำการไปรษณีย์เขาใหญ่ จำนวน ๑ แห่ง

๖. ระบบเศรษฐกิจ

๖.๑ การเกษตร

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำสวน ทำไร่ รับจ้าง
ภาคธุรกิจเอกชนและรับจ้างทั่วไป

๖.๒ หน่วยธุรกิจในเขตเทศบาล

- โรงแรม , รีสอร์ท จำนวน ๑๘๕ แห่ง
- อาคารชุด จำนวน ๗ แห่ง
- อาคารพาณิชย์/บ้านเช่า/ห้องเช่า จำนวน ๔๕ แห่ง
- ปั๊มน้ำมันและก๊าซ จำนวน ๕ แห่ง
- โรงงานอุตสาหกรรม จำนวน ๑๕ แห่ง
- คลินิก จำนวน ๗ แห่ง
- ธนาคาร จำนวน ๑ แห่ง

๗. ศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม

๗.๑ การนับถือศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

๗.๒ ประเพณีและงานประจำ

ประเพณีสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันลอยกระทง

๗.๓ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษาท้องถิ่น

สมุนไพรไทย

๗.๔ สินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึก

เครื่องจักรสาน ผลผลิตทางการเกษตร ผลไม้ต่างๆ

๘. ทรัพยากรธรรมชาติ

๘.๑ น้ำ

ลุ่มน้ำลำตะคองตอนบน เป็นแหล่งต้นน้ำของจังหวัดนครราชสีมาที่มีความอุดมสมบูรณ์

๘.๒ ป่าไม้

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ป่าไม้เป็นลักษณะป่าดงดิบแล้ง ป่าดงดิบชื้น ป่าดิบเขา พุ่มหญ้า และ
ป่ารุ่มสอง ป่าดงดิบชื้น ลักษณะป่าชนิดนี้เป็นป่าที่อยู่ในระดับความสูง ๔๐๐-๑,๐๐๐ เมตรจาก
ระดับน้ำทะเลปานกลาง

๘.๓ ภูเขา

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

๘.๔ ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ลำน้ำลำตะคอง ภารกิจอำนาจหน้าที่ของเทศบาล ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ แก้ไขเพิ่มเติมถึง(ฉบับที่ ๑๔) พ.ศ. ๒๕๖๒ และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของภูมิปัญญา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ (๒๕๔๖, หน้า ๘๒๖) ได้ให้ความหมายของคำว่า ภูมิปัญญาไว้ว่า “พื้นความรู้ความสามารถ” ภูมิปัญญาหมายถึงทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นแต่ละแห่ง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะคน หรือเป็นลักษณะสากล ที่หลายถิ่นมีคล้ายกันก็ได้ ภูมิปัญญาชาวบ้านในแต่ละถิ่นเกิดจากการแสวงหาความรู้ เพื่อเอาชนะอุปสรรคทางธรรมชาติ ทางสังคม ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ภูมิปัญญานี้จึงเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและชาวบ้าน เช่น การประกอบพิธีกรรมของชุมชน หรือประเพณีการรวมกำลังช่วยกันทำงานใหญ่หลวงเกินวิสัยที่จะทำสำเร็จได้โดยคนเดียว เป็นต้น ภูมิปัญญา หมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าแสดงถึงเฉลียวฉลาดของบุคคล และสังคม ซึ่งได้สั่งสมและปฏิบัติสืบทอดกันมาภูมิปัญญาจะเป็นทรัพยากรของบุคคลหรือ ทรัพยากรความรู้ก็ได้ทรัพยากรความรู้ที่ถือว่าเป็นภูมิปัญญา ได้แก่ ความรู้ในสาขาอาชีพหรือวิชาการด้านต่างๆ เช่น การคัดเลือกพันธุ์ข้าว การถนอมอาหาร วัฒนธรรม ศิลปะ จารีตประเพณี เป็นต้นส่วนทรัพยากรบุคคลที่ถือว่าเป็นภูมิปัญญา ได้แก่ ขาวนา ผู้ประสบความสำเร็จในการผลิต พรหมณ์ผู้เชี่ยวชาญในบายศรี เป็นต้น ภูมิปัญญาท้องถิ่น (local wisdom) หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน (popular wisdom) เป็นคำที่รู้จักกันมานานพอสมควร เป็นคำที่มีความหมายลึกซึ้งหลายแง่มุม ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ในแง่มุมต่างกัน ดังนี้

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) หรือปัญญาชนชาวบ้านหรือปัญญาชนท้องถิ่น (Intellectual Organic) หมายถึง “พื้นเพรากฐานของความรู้ของชาวบ้าน หรือความรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์สืบเนื่องต่อกันมาทั้งทางตรง คือ ประสบการณ์ด้วยตนเองหรือทางอ้อมซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่ หรือความรู้ที่สะสมสืบต่อกันมา” (สามารถ จันทรสุรีย์, ๒๕๓๓ อ้างถึงใน สำเนียง สร้อยนาคพงษ์, ๒๕๓๕:๒๔) ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาแห่งชีวิต ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้มาเป็นเวลานาน เพราะสังคมเปรียบเสมือนมนุษย์ หากไม่มีสอนหรือปัญญาย่อมไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ (ประเวศ วสี, ๒๕๓๔) อ้างถึงใน นิลุบล คงเกิด, ๒๕๔๐ หน้า ๔๓) วันเพ็ญ พวงพันธุบุตร (๒๕๔๒:๑๐๘) ให้ทัศนะเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยว่า หมายถึงองค์ความรู้ทั้งหลายที่มีการสั่งสมและถ่ายทอดสืบต่อกันมาของชาติไทย โดยการคิดค้นปรับเปลี่ยนผสมผสานกับความรู้ใหม่ และพัฒนาให้เหมาะสม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง รุ่ง แก้วแดง (๒๕๔๓:๒๐๔) ได้กล่าวถึงภูมิปัญญาไทยว่า หมายถึง องค์ความรู้ความสามารถและทักษะของคนไทย อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรรเรียนรู้พัฒนาและถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย รัตนะ บัวสนธิ์ (๒๕๓๕:๓๕) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึงกระบวนการทัศน์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลกและสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการทัศน์ดังกล่าวมีรากฐานจากศาสนา คติ จารีต

ประเพณีที่ได้รับการถ่ายทอด สั่งสอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมา ปรับเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง แต่ ละสมัย ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อความสงบสุขของส่วนที่เป็นชุมชน และปัจเจกบุคคล

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน จะเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นได้ เอง และนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา เป็นเทคนิควิธี เป็นองค์ความรู้ของชาวบ้านทั้งทางกว้างและทางลึกที่ ชาวบ้านคิดทำ โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้าน คิดค้นขึ้น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข พัฒนาแก้ปัญหา เป็นทั้ง สติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีความครอบคลุมเนื้อหา สารและแนวทางดำเนินชีวิตในวงกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบไปด้วย องค์ความรู้ใน หลายวิชาดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๑) ได้จำแนกไว้รวม ๑๐ สาขา คือ

๑. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตร กับเทคโนโลยี โดยการพัฒนามาบนพื้นฐาน คุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหา การเกษตร เป็นต้น

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยี สมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิตเพื่อ เชลลการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัยประหยัด และเป็นธรรมอันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทาง เศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและ การจัดจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มหัตถกรรม และอื่นๆ เป็นต้น

๓. สาขาการแพทย์ไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกัน และรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดย เน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งอนุรักษ์การพัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืน

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในด้านบริหารจัดการค้าการสะสมและบริการกองทุน และธุรกิจชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์ เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

๖. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความ มั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

๗. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะ สาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

๘. สาขาจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารการจัดการดำเนินงานด้านต่างๆ ทั้งขององค์กรชุมชน องค์กรทางสังคมอื่นๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้านระบบผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เป็นต้น กรณีของการจัดการศึกษาเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขาการจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาเรียนรู้ดี หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาและถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิผล

๙. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษา ทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

๑๐. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์ และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนาความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่า ให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อบุคคล และสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ประเพณี บุญประเพณีข้าว เป็นต้น

แยกตามประเภท ภูมิปัญญาท้องถิ่น เทศบาลตำบลหมูสี

๑. สาขาเกษตรกรรม

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อของเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	ปุ๋ยหมักชีวภาพ	คุณบุญเรือง โพธิ์สว่าง	ม.๑๐ เหวปลากั้ง ต.หมูสี อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา ๓๐๔๕๐

๒. สาขาหัตถกรรม

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อของเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	โครงการกลุ่มอาชีพเสริมรายได้ (จัดพวงหรีดดอกไม้สด - แท่ง)	นางสาวนฤมล สว่างจิตต์	๕๕/๕ ม.๕ ต.หมูสี อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา ๓๐๔๕๐
๒	เย็บปักทักร้อย	คุณหนูทอง รื่นณรงค์	ม.๑๐ บ้านเหวปลากั้ง ต.หมูสี อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา ๓๐๔๕๐

๓. สาขาอุตสาหกรรม

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อของเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	ยาหม่องสมุนไพร	นางนงค์ฉิมพลี วิชัยสุชาติ	๓๕ หมู่ที่ ๑๗ บ้านคลองเพล ต.หมูสี อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา ๓๐๔๕๐
๒	ศูนย์นวัตกรรมไทยเทศบาลตำบลหมูสี		หมู่ที่ ๕ บ้านคลองเพล ต.หมูสี อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา ๓๐๔๕๐

๔. สาขาการแพทย์ไทย

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อของเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	โครงการกลุ่มอาชีพเสริมรายได้ (การนวดแผนไทย)	นางสาวนฤมล สว่างจิตต์	๕๕/๕ ม.๕ ต.หมูสี อ.ปากช่อง จ. นครราชสีมา ๓๐๔๕๐
๒	น้ำมันเขียว	คุณภัทรวิดี สิงห์คำมา	ม.๑๐ เหวปลากั้ง ต.หมูสี อ.ปากช่อง จ. นครราชสีมา ๓๐๔๕๐

๕. สาขาอื่น ๆ (ด้านอาหารและขนมไทย)

ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อของเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	ผลไม้แช่อิ่มตามฤดูกาล	คุณสมชาย ยิ้มจันทิก	ม.๑๐ บ้านเหวปลากั้ง ต.หมูสี อ.ปากช่อง จ. นครราชสีมา ๓๐๔๕๐
๒	ขนมหม้อหอบใบตอง	คุณสุภัทรา ประเสริฐสงค์	ม.๑๐ บ้านเหวปลากั้ง ต.หมูสี อ.ปากช่อง จ. นครราชสีมา ๓๐๔๕๐
๓	น้ำสมุนไพร	คุณปรางหวาน พรหมพินิจ	ม.๑๐ บ้านเหวปลากั้ง ต.หมูสี อ.ปากช่อง จ. นครราชสีมา ๓๐๔๕๐
๔	กล้วยหอมอบเนย	คุณมาลี เรือนจันทิก	ม.๑๐ บ้านเหวปลากั้ง ต.หมูสี อ.ปากช่อง จ. นครราชสีมา ๓๐๔๕๐